

Kapai Éva

ÚTRAVALÓ

Erkölcstan

6

Kapai Éva

ÚTRAVALÓ

Erkölcstan

6

ÖTÖDIK, VÁLTOZATLAN KIADÁS

MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2018

BEVEZETŐ

Kedves Hatodikos!

Az erkölcsstan tantárgy hatodikos tankönyvét tartod a kezvedben.

Ötödikben tapasztalhattad, hogy az erkölcsstant valóban máshogy kell tanulni, mint a többi tantárgyat. Hiszen ezeken az órákon kicsit másképpen figyelsz a tanárodra, a társaidra és önmagadra is.

Sok élményt és tudást gyűjthetél magadról, másokról, a közösségeidről, a technikai fejlődés hatásairól és a mindenséget kutató emberről.

Idén is ezekkel a témákkal foglalkozol majd, más szemszögből vizsgálva egy-egy kérdést, tovább mélyítve ismereteidet.

Őrizd meg a felfedezés örömet! Csodálkozz rá önmagadra, a körülötted lévő világra! Járj továbbra is nyitott szemmel!

Emlékszel, tavaly azt mondtam, hogy maradj ember, miközben önmagadat és a világot szemléled. Most is ezt kívánom Neked, és kívánok még sok örömet ehhez a játékhoz és a vele járó munkához,

a szerző.

1. NEMZEDÉKEK

Öreg ember, öreg fa

Gyerekkoromban az öreg diófa alatt szerettem ülni legjobban. Dió nem termett már rajta, nyár derekán sárga levelek aranyesője pergett le róla, zuzmós, mohos ágain énekesmadárka nemigen pihent meg.

Mindenféle ákombákom is volt belevésve az öreg fa derekába.

– Ezt a szivet én vágtam bele nagy diák koromban – mesélte édesapám. Nézd, ott meg egy törött kard van a fába vágva, bilincs van a markolatán. Ezt nagyapa vágta bele, mikor bujdosott a szabadságharc után.

– Nem hiszem én, hogy azt a rajzot nagyapa csinálta volna. Hiszen az van a legmagasabban. Létrán se érne odáig.

Nagyapa botra támaszkodva járt. De leginkább csak üldögélt a nagy karosszékben. Sohase láttam, hogy dolgozott volna.

Sehogy se tudtam fölérni ésszel, hogy miért olyan nagy úr nagyapa. A legnagyobb az egész házban. Mindig tőle kérdezik meg, mi legyen az ebéd. Ha elszendereg, mindenkinek lábujjhegyen kell járni. S a velőcsontból én mindig csak a felét kapom a velőnek, a másik felét nagyapának adják.

Egyszer édesapám séta közben megkérdezte tőlem, hogy mi szeretnék lenni.

– Nagyapa szeretnék lenni! Azért, mert semmit se dolgozik, mégis mindenki az ő kedvét keresi.

Édesapám elkomolyodva nézett rám.

– És te azt hiszed, hogy ez nincs rendjén?

– Azt szoktad mondani, hogy aki nem dolgozik, ne is egyék.

– Igazad lehet – fordult el az édesapám, s hamarosan befejeztük a sétát.

Délben csak hárman ültünk az asztalnál. Nagyapa elkocsikázott egy régi barátjához.

– Most az egész velő az enyém lesz – örvendeztem előre. Akkor vettem észre, hogy nekem nem is terítettek. Rózsás kis tányérom, aranyos kis poharam nem volt az asztalon.

– Hát énvelem mi lesz? – kérdeztem hűledezve.

– Te most nem kapsz ebédet, igazságos Mátyás – kanalazta édesapám a levesét.

– Aki nem dolgozik, ne is egyék.

– De én még nem tudok dolgozni – borultam szívszakadva az asztalra.

– Nagyapa pedig már nem tud dolgozni – simogatta meg apám a hajamat.

Elszégyelltem magam, és most már nem is esett jól az ebéd. Alig vártam, hogy hazajöjjön nagyapa.

– Mire az öreg diófát kivágjuk, akkorra itthon lesz – mondta édesapám.

Tán azóta se éreztem olyan fájdalmat, mint akkor.

– Nem engedem az öreg fát! – borultam apám nyakába.

– Miért, fiam? Levelei hullanak, ágai száradnak. Száz esztendőn át termett gyümölcsöt, egyet se terem már. Öreg fa nem haszonra való.

– Az öregségéért kell megbecsülni – hajtottam le a fejem.

Mire fölemeltem, akkorra mögöttem állt nagyapa. Ahogy a szívére ölelt, szépnek, nagynak, méltóságosnak, égisz erőnek láttam, mint az öreg diófát.

(Móra Ferenc nyomán)

Miről szól a történet?

1. Szerinted miért szeretted a diófa alatt üldögélni a történet írója?
2. Mit véstek bele a diófa törzsébe?
3. Miért akart nagyapa lenni a történet írója?
4. Miért nem terítették ebédre a történet írójának?
5. Miért kell megbecsülni a nagyapát?

Mire taníthatják egymást a nemzedékek?

1. Miért fürgébbek a gyerekek az idős embereknél?
2. Mit tanulhat egy fiatal az idős embertől?
3. Mire taníthatják a fiatalok az idős embereket?
4. Szerinted miért válhat időskorára bölcsébbé az ember?

III. KORTÁRS CSOPORTOK

KÖZÖSSÉGEIM • EGYÜTTMŰKÖDÉS • KONFLIKTUS • SZABÁLYOK

1. FIGYELÜNK EGYMÁSRA?

Kukucsi, a Botfűlű

Kukucsi bűntudatosan pislogott Csipikére, amiért ilyen példátlanul megzavarta a napirendet. Legalábbis Csipike így látta.

– Most furdal a lelkiismeret, ugye? – kérdezte Kukucsitól.

– Nem a lelkiismeret furdal, hanem egy bolha. És nem is furdal, inkább csipked.

Máskor nem reggelizem Nyúllal. Biztosan róla pattant reám.

Nyúl sértődötten tette le a sárgarépvéget, amelyet éppen rágcsált.

– Engem ne sértegesenek! – mondta önérzetesen, azzal uccu neki, vesd el magad, elszaladt.

– Igaza van neki! – csivitelte Madár harciasan.

– Bizahogy! – helyeselt Kukucsi nagy buzgalommal. – Kár, hogy nemcsak igaza van neki, hanem bolhája is!

– Hát ez példátlan! – pattant fel Csipike. – Miért sértegeted, ha még igaza is van?!

– Én? – csodálkozott Kukucsi.

– Te hát! Nem rágalmaztad meg a bolhával?

– Nem én. Amit a bolháról mondtam, színigaz. Attól nem lehet megsértődni.

És nem is akartam megsérteni Nyulat. Szeretem, hogy szép hosszú füle van neki.

– Kérj bocsánatot! Kérj bocsánatot! – követelte Madár harciasan.

– Jó, na. Ne kiabálj úgy. Kérlek. De előbb visszamegyünk Csipikéhez, és vendégeskedünk egy sort, mert nagyon elálmosodtunk.

Csipike megbotránkozva nézett össze Madárral.

– Na mi lesz, nem jöttök?

– Mi nem megyünk, mert nem vagyunk lusták! – húzta ki magát délcegre Csipike. – Mireánk rengeteg munka vár.

– Akkor csak iparkodjatok. Hanem ebédre költsetek fel, mert azt hiszem, hogy az ebédet a reggelinél is jobban szeretem.

[...]

– Min gondolkodol Csipike?

– Azon, hogy mit kezdjünk ezzel a Kukucsival.

– Nagy paraszt! – csóválta meg a fejét Madár.

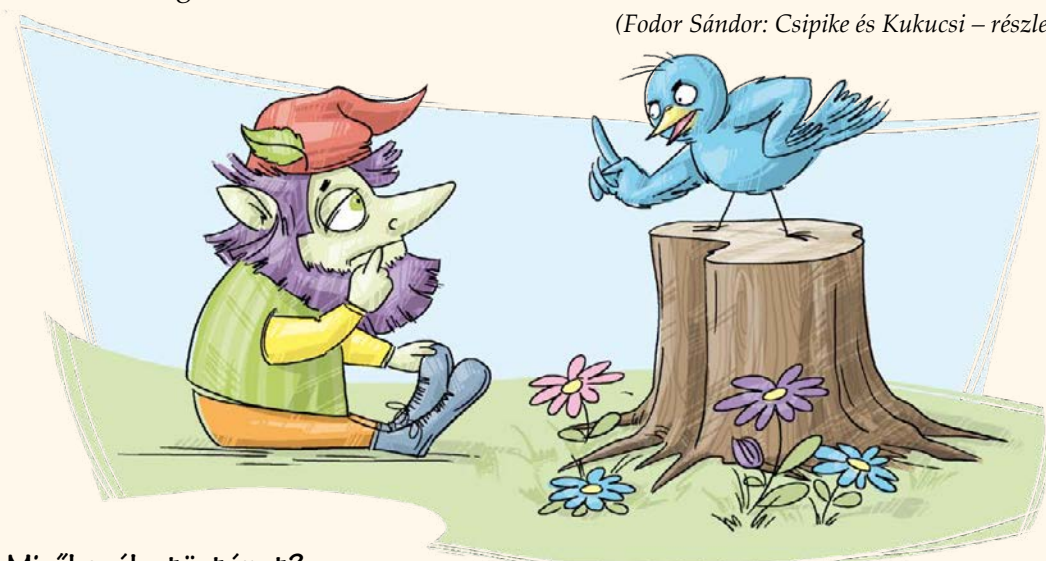
Csipike legyintett: – Az még hagyján...

– És lusta!

Csipike a másik kezével is legyintett: – Azon is lehetne segíteni...

– És nagyétkű!
 Csipike vállat vont: – Az se volna baj...
 – Hát akkor? – kérdezte Madár.
 – Az a fő baj, hogy hiába beszél neki az ember.
 – És hiába énekel! – toldotta meg Madár.
 – Példátlanul botfülű! – sóhajtotta Csipike. – Látod, ezen gondolkozom. Különben csupa jóindulat szegény feje. Csak rá kell nézni.
 – Amíg Nyúltól nem kér bocsánatot, addig nem nézek rá!
 – Majd kér – mondta Csipike, és megint sóhajtott, pedig máskor nem szokott sóhajtozni. Most azonban nagy gond szakadt reá. Vége az eddigi zavartalan békességnek, amelyben szeretet honolt. Kukucsi feltúrta a nyugalmat, és elhintette a civódás magyát.

(Fodor Sándor: Csipike és Kukucsi – részlet)

Miről szól a történet?

1. Kinek az érkezése túrta fel Csipike és barátai nyugalját?
2. Mivel sértette meg Nyulat Kukucsi?
3. Mit jelent Kukucsinak a vendégeskedés?
4. Csipike szerint mi a fő baj Kukucsival?
5. Gyűjtsd össze a szövegből, mit gondolt másként Kukucsi, mint a többiek!
6. Mit gondolsz, hogyan oldották meg a konfliktust az Erdő lakói?

Figyelünk egymásra?

1. Szerinted miért kell egymásra figyelniük egy közösség tagjainak?
2. Milyen dolgok gyengítik egy közösség tagjainak összetartozását?
3. Milyen dolgok erősítik egy közösség tagjainak összetartozását?
4. Mondj példát, amikor jólesett, hogy figyelt rád valaki a közösségből! Mit jelentett ez neked?

1. ÚJ CSODÁK

A rettenetes fenevad

Egy rettenetes szörnyeteg közelgett a távolból, óriás sebességgel, prüszkölve és dübörögve, mintha a hétfejű sárkány jönne, és látni lehetett, amint elöl egyik csillogó csápját mozgatja.

Alaktalan barna tömeg volt, nem hasonlított semmi élő állathoz a világon. Két nagy vörös tűszeme messzire világított, füstöt és szikrákat köpdösött – és egyenesen feléjük tartott.

– Rántsátok ki a kardokat! – vezénylett Zrínyi rettenthetetlenül.

Kétszáz penge ugrott ki hüvelyéből, süvítve, mintha repülő sassereg suhogna a levegőben.

– Jézus! – kiálták Zrínyi vitézei.

De csodák csodája, nem volt az reájuk rohanó óriás, se rettenetes fenevad, és egy ujjal se bántotta őket: egy száguldó város vagy falu volt, mely, füst előtte, füst utána, elrohant mellettük.

Volt mit beszélniök, mikor fölocsúdtak, mert csak egy szempillantatig tartott az egész, mindenki nem láthatott mindent.

Radován diák mennyre-földre esküdött, hogy az eleje mégis élő lény volt, valami irdatlan szörnyeteg, aki eléje volt fogva a házikóknak, melyek vaskerekeken gurultak. Hiszen szeme is volt, hiszen prüszkolt is. Hogyne lett volna élő lény.

Csáky György ellenben az embereket figyelte meg a házikók kivilágított ablakain át.

– Az asszonyok éppen csak olyanok voltak, mint a mi asszonyaink – magyarázta Csáky –, hanem a férfiaknak két orruk volt, az egyik rendes helyén, a másik a szájnál nyúlt ki, s égett és füstölgött.

– Ne beszélj bolondokat, Gyuri – szólta Alapi.

– Becsületesre mondom.

Száz és száz megfigyelés pattant ki most; egyik ezt, a másik azt vette észre, s hüledezve hallgatták a tömérdek megfoghatatlant. Cselejthey István ökröket látott az egyik rácsos házikóban, a másikban pedig lovakat. Hátha ezek a lovak húzták valahogy a szaladó várost? Eh, ostobaság! Tudnak is a lovak oly sebesen futni! De hátha táltosok voltak...

Így mentek, mendegéltek, beszélgetve, tűnődve, találgatva a Zrínyi föltámadt daliái Botyka felé. Az ég kelet felől pirkadni kezdett. [...]

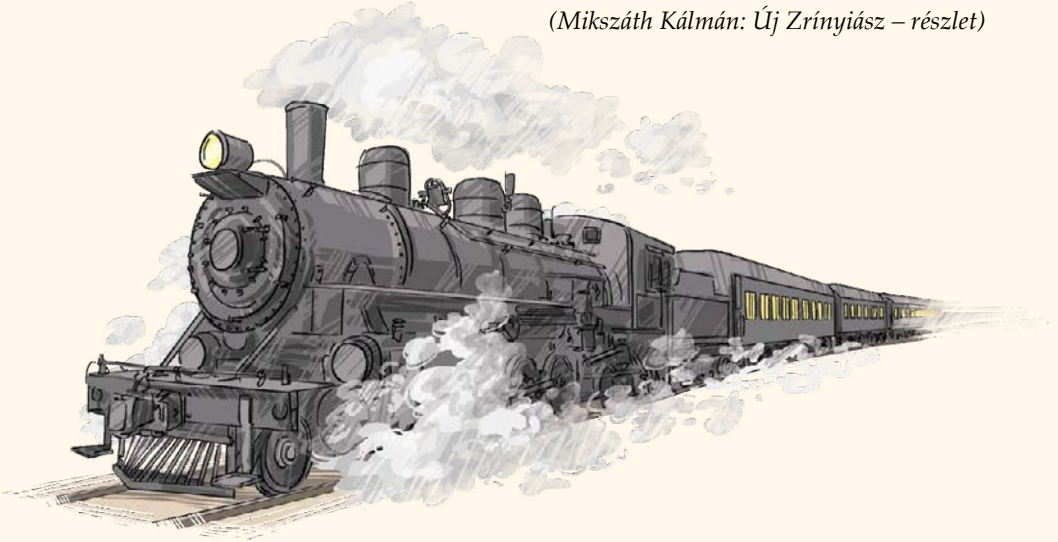

Zrínyiek égtek a kíváncsiságtól, hogy újra láthassák Budavárát, de a vasút ellen hátborzongató ellenszenvet éreztek, habár három nap alatt, míg Dombóváron mulattak, sok mindent más színben láttak már, mint azelőtt három századdal. Nagy iskolán mentek keresztül e három napon. Amit az emberiség apránként talált fel, azt ők egyszerre látták maguk előtt. Sok volt, megterhelte az elméjüket.[...]

Zrínyi fejet csóvált, furcsának tetszettek neki ezek az állapotok. Hanyatlás, minden vonalon nagy hanyatlás. Az ő álláspontjából így festett az új kor. Az ő álláspontja pedig az a kis vasrácsos ablak volt, mely a vartornyokról nézett le kevélyen a világra. Mohón szítt fel minden benyomást, de az mind úgy alakult át az ő középkori koponyájában, mint egy kész veszedelem. Szegény Magyarország, mi lett belőle!

Maga a vasút se tetszett neki. Beismerte, hogy nagyszerű találmány, de elpuhítja a fajt. Egy nemzet, amely vasúton jár, már nem jó katona....

(Mikszáth Kálmán: Új Zrínyiász – részlet)

Miről szól a történet?

1. Miért gondolta Radován diák hatalmas szörnyetegnek a vonatot?
2. Mit nézett Csáky György a férfiak második orrának?
3. Szerinted miért fárasztotta Zrínyieket a sok új dolog, amivel találkoztak?
4. Miért puhítja el a vasút a nemzet fiait Zrínyi szerint?
5. Gyűjts olyan találmányokat napjainkból, amik nagy meglepetést okoznának Zrínyieknek!

Új csodák

1. Mit gondolsz, miért foglalkoztatja az emberiséget a technikai fejlődés?
2. Sorolj fel olyan találmányokat, amiket jóra és rosszra is lehet használni!
3. Keress példát olyan találmányokra, amelyek károsítják a környezetet!
4. Milyen találmányokról hallottál, amelyek nincsenek rossz hatással a környezetre?

TARTALOMJEGYZÉK

Hatodikosok lettünk

Becsengettek	6
Az osztályközösség	8

I. Test és lélek

1. Nemzedékek	10
2. Fejlődés és szükségletek	12
3. Az egészség	14
4. Egész – ség	16
5. Döntéseink	18
6. A lelkiismeret	20

II. Kapcsolat, barátság, szeretet

1. Kinek látjuk a másikat?	22
2. Az együttérzés	24
3. Az őszinteség	26
4. A kommunikáció	28
5. A barátság	30
6. A szeretet	32

III. Kortárs csoportok

1. Figyelünk egymásra?	34
2. Közösségeink	36
3. Az együttműködés	38
4. A konfliktus	40
5. A szabályok	42

IV. Társadalmi együttélés

1. Népek egymás mellett	44
2. Együtt élünk	46
3. Értékeink	48
4. Eltérő életkörülmények	50
5. Virtuális közösségek	52

V. A technikai fejlődés

1. Új csodák	54
2. Az ember és a természet	56
3. Az ember és a technika	58
4. Enyém, tiéd, miénk	60
5. A reklámok hatása	62

VI. A mindenség kutatása

1. Mit értünk a világból?	64
2. A világ megismerése	66
3. A világ ábrázolása	68
4. Az idők kezdete	70
5. A vallás	72

Hatodik osztály végén

Évzáró	74
Én magam és mi együtt	76

FORRÁSJEGYZÉK

- 6–7. o. J. K. Rowling: *Harry Potter és a Titkok Kamrája* – részlet. Megjelent az Animus Kiadónál, fordította Tóth Tamás Boldizsár.
- 22–23. o. Ian McEwan: *A képzelgő* – részlet. Megjelent a Scolar Kiadónál, fordította Tandori Dezső.
- 44–45. o. Gerald Durrell: *Családom és egyéb állatfajták* – részlet. Fordította Sárközi Györgyné.